

„Nagyobb szeretetben és békében lehetne élni”

Bánkői Gyula zeneszerző műveiről, az 5.1-es hangfelvételtől, terveiről

I Az MR3-Bartók Rádióban végzett zenei szerkesztői munkája mellett aktív zeneszerző is. Hogyan tudja összeegyeztetni az önmagában is teljes embert kívánó tevékenységeit?

– Ahogy mondani szokás, az embernek arra van ideje, amire akarja. Kedves tanárom, Bozay Attila mondta, hogy a Zeneakadémia elvégzése utáni években dől el valójában, hogy zeneszerző lesz-e az ifjú komponistajelölt, vagy sem. Szerencsém volt, a diploma utáni Kodály-ösztöndíjnak köszönhetően „termelnem” kellett a darabokat, utána pedig több fontos felkérést kaptam, és így születtem meg az első olyan műveim, melyeket a mai napig tudok vállalni. Az egyik nemzetközi díjat kapott, ami nagy lökést adott a pályámon. Ennek is köszönhetően mára már beépültem a magyar zeneszerző-társadalomba. Folyamatosan jönnek a megrendelések, a felkérések. Mindig jó pár darab van a fejemben, amit már réges-rég meg kellett volna írnom. Ezek ott lebegnek felettem és nem hagynak nyugodni.

I Milyen módszerrel írja le a műveit?

– Szintén Bozay tanár úr hívta fel a figyelmemet arra, hogy a zeneszerzés mellett még valamit jól meg kell tanulni egy komponistának, ez pedig a kottairás. Ő tanított meg úgy kézzel kottát írni, hogy az akkori kézírataim nyugodtan mehetek volna a nyomdába. Persze azóta nagyot változott az idő, megjelentek a kottairó-programok, ami ezt a fajta manufaktúrális munkát kiváltotta. Ám nem számítógéppel komponálok, mivel olyan speciális hanghatásokkal dolgozom, amiket ezek a programok nem tudnak lejátszani. Kizárólag grafikára használom a számítógépet. Ez segít, mert rögtön lehet látni, hogy mi az, ami rendezett és mi az, ami kevésbé. Sugallja, hogy hol lehet még finomítani, mi az, ami készen van már. Ezzel egyúttal saját magam kottakiadójává léptem elő.

I A saját kompozíciók elkészítése mellett még mivel foglalkozik?

– Mostanában jelent meg az életemben az átíratok készítése. Mikor még a gyermekeim kicsik voltak, nekik készítettem néhányat, de ez aztán abbamaradt. Azonban már régóta motoszkált bennem César Franck Prelűd, korál és fúga című orgonadarabja, és 2011 tavaszán jött el annak az ideje, hogy ezt átírjam a Budapest Klarinét Quartet számára. Legutóbb Kodály Esti dalát dolgoztam át fúvóegyüttesre és tenorszólóra. Sokan talán lebecsülik az átíratkészítést, ám én nagyon szeretem. Egyrészt, mert barátainak készítem ajándékként. Másrészt, nagyon jó dolog egy már meglévő zenei világban elmerülni, vizsgálódva járni, mint egy olyan kiállításon, ahol bármerre tekintek, mindenhol valami szépséget fedezek fel, s e csodát a „megérintéssel” (átírással) még jobban a magamévá tehetem. Az utóbbi hónapokban belépett életembe régi nagy szerelmem, a hangjáték is – alkalmazott zenét írok ehhez a varázslatos világhoz.

I A közelmúltban jelent meg legújabb szerzői lemeze a Hungarotonnál, A fény felé címmel (HSACD 32686), melyen négy kompozíció hangzik fel a 2002–2008 közötti terméséből. Ezek közül kettő elektroakusztikát is használ, mégbozzá úgy, ahogy azt tanára, Pongrácz Zoltán is alkalmazta késői műveiben, azaz ötvöződik a hagyományos hangszerjátékmóddal az elektroakusztikával. Hogyan talált rá erre a kombinációra?

– A Zeneakadémián kötelező tantárgy volt az elektroakusztikus zene, amire a Rádióba kellett járni. Ez akkoriban volt, amikor még nem használtunk számítógépeket; 16–24 sávú szalagos magnóval, egyszerű szintetizátorokkal dolgoztunk. Egy négyperces elektroakusztikus darab elkészítéséhez olykor kilenc-tíz ember munkájára volt szükség. Hallgatónként hetente mindössze negyvenöt percet kaptunk kísérletezésre, ami alatt teljesen reménytelen volt még egy rövid vizsgadarab elkészítése is. Nekem az volt a szerencsém, hogy az összes évfolyamtársam halasztást kért, ezért egész évben az ő idejünkben is bent tudtam lenni a stúdióban. Így született meg a Hidrofónia

című elektroakusztikus művem, ami azután számos díjat nyert, tehát nagyon pozitív impulzust kaptam e téren. A következő lökést 1992-ben a szombathelyi Bartók-szeminárium jelentette, ahol többfajta programmal kísérletezhettem. Itt jött létre az Emlékképek című kompozícióm. Majd 1996-ban a millecentenárium kapcsán Decsényi János a Magyar hangtájak című sorozatának első részéhez kért fel, hogy írjak elektroakusztikus művet. Ennek eredménye a harmincegy perces A Lélek hangja című hangkép. Ezek tisztán elektroakusztikus darabok. Néhány év múlva az Ezüstszárnýú lepkék lett az a szerzeményem, ahol az elektroakusztika mellé már betársult a fuvola és a gordonka is. Mindig is nagyon szerettem az elektronikát mint zeneszerzői eszközt. Ez nem más, mint egy olyan általunk felépített hangbirodalom, amit hagyományos hangszerekkel is ki lehet bővíteni, a kettő pedig nagyon érdekes kölcsönhatásokat eredményezhet.

I Új lemezén hallható a nagyzenekarra komponált és a Magyar Rádió 22-es stúdiójában felvett A szél virágai is, a Magyar Rádió Szimfonikus Zenekarának előadásában, Tibanyi László vezényletével, mely a kortárs magyar zeneszerzés első 5.1-es stúdiófelvétele. Voltaképpen milyen többletet ad a surround?

– Ez azt jelenti, hogy a térbeli öt hangszórónak (elől három, hátul kettő) és egy középen elhelyezett mélyhangszórónak köszönhe-

tően teljesen körbe veszi a hangzás a hallgatót. Mára már a házimozsi-rendszerekkel mindez lassan beépül a mindennapokba, ezért elérhető, és egyáltalán nem illuzórikus, mint volt három évtizede a kvadrofon-technika. A mozi hangzásigénye megteremtette azt a lehetőséget, hogy mi zeneszerzők is eljuthattunk oda, hogy ismét olyan tágas térben gondolkodhatunk, mint egykor a Gabrieli-fivérek Velencében.

■ *Önnél nagyon fontos a zenekari hangszerek térbeli elrendezése. Az új cd-n szintén hallható Kiáltások például az első olyan zenekari darabja, melyben minden egyes vonós hangszert megszóllaltató muzsikussal önálló szólópartitúrát játszik és ezekből a tér szélein két mini zenekar áll össze.*

– Számomra mindig is fontos volt az akusztikai tér kihasználása. A Kiáltásokban már tudatosan folyik az akkordok térbeli mozgatása. Egészen más egy akkord, ha olyan dinamikával van „megfűszerezve”, ami által megmozdul a tér. Soha nem masszaként

tekintek a zenekarra, hanem minden muzsikusra egyformán számítok. Ezért a partitúráim is hatalmasok. Az ülésrend sem hagyományos. A Debreceni Filharmonikusok által a Mini Fesztiválon előadott Figurák a táblán zenekari elrendezése például olyan volt, mint egy sakktábla. A vonósok egy rácsot alkottak és a rácsok közé voltak „beszúrva” a fafúvós és rézfúvós hangszerpárok, a zongora és az ütők pedig hátul foglaltak helyet. Ennek köszönhetően különböző párkarakterek beszélgettek egymással és a körbe ültetett vonósok hatalmas hangtömbjei söpörtek végig a színpadon, amit hagyományos ültetéssel nem lehetett volna elérni.

■ *Dolgozik most zenekari kompozíción?*

– Igen, A csillagok érintése című darabomon. Voltaképpen egy hármaverseny körvonalazódik – sajnos nagyon lassan –, egy hegedű-, ütő- és kürtszólistával, egészen különleges zenekari ülésrenddel. Három nagy tömb van. A szólisták átlós irányban helyezkednek el: középen az ütőst fogják körbe a rézfúvósok, jobb oldalon elől a fa-

fúvósok a hegedűssel, a színpad bal oldalán hátul áll a kürtös a vonósokkal. Tapasztalataim szerint a zenekari tagok is élvezik a szokatlan ültetéssel létrehozott egyedi, számukra is izgalmasan új hangzásokat.

■ *Említette, hogy számos, még meg nem írt darabot hordoz magában. Melyik lesz a következő, amibez hozzáfog?*

– Régi adósságomat törlesztem egy, a debreceni Sonus Ütőegyüttesnek szánt kompozícióval, melynek címe Bridges (Hidak), ütőkre és elektroakusztikára. Nagyon aggaszt, hogy mi emberek nem értjük egymást, egyre messzebb kerülünk egymástól, például azért, mert nem egy felekezethez tartozunk. Van dolgok, amiket nem tudunk áthidalni, nem beszélünk róla, és ez egyre inkább zavar. A cím tehát nemcsak a hangszerek közti akusztikus, hanem az emberek közti spirituális hidakra is utal. Hiszem, hogy sokkal nagyobb szeretetben és békében lehetne élni, ha félre tudnánk tenni az ellentéteinket.

Kovács Ilona

Az áldozatok iránti tiszteletből

Izrael és a Wagner-tilalom

Sven Scherz-Schade

A németországi operakedvelőket nem különösebben foglalkoztatja Wagner antisemitizmusa. Gyakran csak a hozzáértők tudják, hogy Wagner a maga idejében ízetlen, rasszista módon kritizálta a zsidó zenét és a zsidó zeneszerzőket. Izraelben azonban más a helyzet. Bár itt is csak a téma iránt érdeklődők tudják, miért alakult ki a bayreuthi mester körül a kínos és feloldhatatlan helyzet, tény, hogy Izraelben 1938 óta nem

játsszák Wagner darabjait. Erről annak idején a Palestine Symphony Orchestra, a mai Israel Philharmonic Orchestra (IPO) elődje döntött a novemberi pogrom, a „kristályéjszaka” eseményeit követően. A holokauszt áldozatai iránti tiszteletből a zenekar a mai napig tartja magát ehhez a tilalomhoz. Azonban egyre több – elsősorban fiatal – izraeli zenész van, aki kérdéseket vet fel a tilalommal kapcsolatban.

Az Israel Chamber Orchestra (ICO) nem számított ilyen heves indulatokra és vitákra, amikor az osztrák vezető karnagy, Roberto Paternostro tel-avivi zenekara koncertmeghívást kapott 2011 júliusára Bayreuthba. „A meghívást követően megkérdezték a zenekar tagjait, szeretnének-e vendégként fellépni Bayreuthban, és a zenészek 95 százaléka úgy döntött, igen” – emlékszik vissza Christiane Yehudin Peterseim, az ICO szólofuvolistája. „Bayreuthi programunkon elsősorban zsidó zeneszerzők, például Mahler, Mendelssohn Bartholdy, Tzvi Avni művei szerepeltek. Emellett szeretnénk volna előadni Wagner Siegfried-idilljét is...” A terv miatt a zenekart rövid időn belül súlyos kritikák érték.

2011 tavaszán Izraelben a kulturális hírek középpontjában a mondvacsinált „ICO-botrány” állt, amelynek kapcsán számos hamis hír is napvilágot látott. Például, hogy a kamarazenekar a Bayreuthi Ünnepi Játékokon fog fellépni. „Nem,” – meséli Christiane Yehudin Peterseim, aki Németországban